

CARL SANDBURG: FÜST ÉS ACÉL

Fordította: MÉLIUSZ JÓZSEF

Carl Sandburg ma Amerika egyik legnagyobb költője. Érett férfi korában tűnt fel. A préri, a városok mélye, a gigászi amerikai üzemek, ugyanakkor azonban az örök emberi érzések, a Minden és — a lent élő — mindenki költője. Kötetei: Chicago Poems, Corn Huskers, Smoke and Steel. (Mutatványunk ez utóbbi kötetből való.) Amerikai népdal- és csavargóének gyűjteményét The American Longbag címen adta ki.

*Mily' üde a tavasz párája, füstje!
Mily' más, mint a beborult hűvös őszé!
Páncélos cirkálók kiértője s vashámorok felett
Egyenest, mint a nyíl, oszlopban száll fel a füst —
Konkorodva csavarodik az enyhe szélben... Nézd, amint forog!*

*Észak felől a szél ha süvöltős délnek repül,
S keletre száll, ha fú nyugatról.
Egymást e jelben ismeri fel
Mind,
Ami füst.*

*Tavaszi mezők füstje, sárga levelek őszi füstje,
Uj acél fagyos, azuros füstje —
A munkára fogadkozik esküdözve: Ismerlek Téged, testvér.*

*Üldözötten, sisteregve a középről,
A sötét mélyből, alulról, amidőn felhurcolt teremőnk,
Amonnan lentről bukkantunk mi fel —
Te is és jómagam is, gomolyban sustorgó üstökőmmel.*

*Világunkba a teremtő nem egy füstöt hajított.
Az eget és évek körétegein át —
Titokban sorsunkról dalol a füst,
Estről, hajnalhasadásról dudorássza
A régi tűzhely énekét:*

*Cselekedheted, hogy fel ne szálljon,
Cselekedheted, hogy vigan szálljon,
A kiértőben egyképpen égnek száll a füst.*

*Száll a városi ég nyugati felén,
Vidéken a szürkülő ég pereméről repül fel:
Az eget szeli és megszámolja az éveket.*

*Tégla vöröslő füstje, por
Gomolyg csavarodva
A kémény sorokból
Fel a bujdoszó hold felé, elérni!*

Ez, — szól a virágzó gyárban öntött vasdarab —
 Ez az acél s a szél külön szava.
 A nappali váltást adják az éjszakainak
 S az éjszakai újra visszaadja.

Dadogj Te is e különös beszéddel —
 Segíts, hogy megértsük őt.

Torladt gyárak, terjengő ipartelepek,
 Kohó zúgások áradó harsogásában
 Cseréli árnyékát a füst
 S árnyékot változtat az ember is
 Legyen bár néger, sárga, cseh, egyszer mind elváltozik.

Egyedüli csak ez a vasdarab, —
 Szívében füst s egy ember vére,
 Tűz rohama száguldja át s kitörve szalad tovább
 Hogy elhagyja — a füst s egy ember vére,
 É ime kész a megfagyott, kék acél.

Igy száguld ki-be a láng s megint tovább,
 És a vasrúdból im fegyver lett, kerék, szög és kapa,
 Hajólapát a tengeren, légcsavar a légben fenn,
 Szívét valamennyinek keményen járta át a füst és egy ember vére.
 Pittsburg, Youngstown, Gary — vas teremtmények: emberi vér.

Ember vérével, mennybolt sötét levével
 Irja a füst az égbe esküjét:
 Acélban füst, acélban vér;
 Homestead, Braddock, Birmingham, emberből gyártják az acélt.
 Az acélkeverék füst és vér.

Dübörög a madárember
 Fenn a magasban, ő is acél,
 A gépe zúg, ő is acél.

Az Üzemeket szegélyező sövény acél.
 Az Üzem kapuban álló örök oldalán a fegyver acél.
 Acél kutyák vonszolják az ércet, acél karok ássák a földből, emelik,
 rakják, s az utjuk kagylóhéj csörgése kíséri.
 Tudják az emelők s a fogók is jól tudják, ez itt az acél, csak ásnak
 és markolják, ivóltva nyögnek, darabról-darabra csap le gépi
 izületük, vas csinálja a vasat.
 Füst, levegő, por küzd a kohókban, eljött az öntés ideje, egy hasáb
 tekereg s az olvadó kő kicsordul:
 Hajók a tengeren, a földön felhőkarcoló, a víz alatt buvárok ha-
 rangjai, az égre fel, fel kapaszkodik az acél.

Te sötétben botorkáló Steve, az éthordó bődönnel, Te Steve, ki a
 gyalogjárón botorkálsz a szürkületben ujságpapírt viszel háza
 csupán nőnek s gyermekeidnek, Te Steve, Te csodálatos fejű.

mi lesz, mond mi lesz itt még velünk —

Steve, Te sötétben botladozó: belékarolok kabátod salakos, mocs-
kos ujjába, együtt sétálunk az uccán fel és alá, azonos a sor-
sunk, Te Steve s mi többiek egyazon csillagon végezzük, mind-
nyájan kalapot viselünk majd a pokolban, a pokolban vagy a
mennyben fent.

Nos hát, Steve lásd csupán füst az éjszaka.

Füst, füst hullt ki a tegnapi szitáján,

A furókat elásták újra és a horgokat is.

Örökké imádja a füst a füttyülőt és a harangot.

Most füst az éj maga,

De holnap, lehet, valami más.

Szerencsés hónapok jönnek, mennek:

Öt ember uszik a vörös acél fazékban.

Csontjukat a vaskenyérbe gyurták:

Csontjukat kötélle, üllővé verték

És tengerrel küszködő turbinák szivattyujává —

Kercsd őket a szikratáviró antenna fonatában.

Ugy bujik meg kísértetük az acélban, mint a nehézfegyverzetű
férfiak képe tükörben.

Leskődők, meglapulók járják a szellemi táncot a sirok kacagó so-
rai felett.

Jelen vannak mindig, de feleletet sohasem adnak.

Egyikük mondta: „Szeretem munkámat, jó hozzám a vállalat,
Amerika csodálatos ország.“

Egy másik mondta: „Jézusom fájnak már csontjaim, a vállalat
hazudik, oly szabad ez az ország, mint a pokol maga!“

Másik mondta: „Van egy nőm, így becézem: Őszibarack, takaré-
koskodunk és kiköltözünk egy majorba, malacot nevelünk s
leszünk a magunk urai.“

És a többiek, durva danázók, messzire kerültek el hazulról.

Kutasd őket egy bolthajtás acél íve mögött.

A költségeken ők már kacagnak.

Felemelik a repülőt a kék világba.

Minden, minden acél, egy motor zümmögve dalol.

A földalattin ők a dugattyúk és a dobok

A lassú hidraulikus fordulatokban, vagy a gummi a golyós csap-
ágak között,

Dynamok tárnái alatt, armaturák hálójában.

Árnyék táncot lejtének és kacagnak a költségek fölött.

Vöröslő bolthajtást világítanak meg a kohók.

Tűzgombolyagok csavarodnak, forognak.

Felbuzgó karmazsin fényköre.

Benszüllött haldokló hunyja le szemét.

Tűz mossa már a salakot és szél.

Örökre megtisztítja a salakot a tűz meg a szél.

Az acél tanulságának himnuszát halld:

Igy cselekedj, vagy elpusztulsz éhen.

Nézd a rozsdát az ekén.

A cséplőgép zúgó zajában hallgass miránk.

A száguldó gabna-vaggonban a mi műünkét csodáld.

Tűz és szél mossa a salakot.

Teherkocsik, órák, gőzekék, furók, dugattyuk, kazánok, ollók —

Ó, a hegyek alvó salakja, a súlyos nyersvas sok-sok uton tör, kanyarog fel a nap felé.

Szurni fog vele az ember és lőni és vajat köpülni és alagutat furni és folyókat vájni, szénarendeket kaszálni, dísznök torkát elnyiszálni, ökröt nyuzni, repülőgépet kormányozni Észak Amerikán, Európán, Ázsián át, a világ körül.

Kemény sziklajú földből vájva, összetörve, sütve zuzókban és olvasztókban, az acél rozsdás pora vár

Mig atomjai tiszta szövedéke megcsonkítja s élet veszi a furóknak, kicsorbitva éles foguk.

Felismered az acélt egy acéllemez parányában, Ó Teremtő, egy hüvelyk milljomod parányában.

Egyszer, mikor a tűz hajlongását láttam, a vad fátyolasszony táncát,

Amint kiperdült a lángból, a kéményekből — lobogó lánghajával, égnek forduló lábbal repülve,

Láttam, amint tűzvödrök és tűzkosarak robbannak, fortyognak, megbokrosodott tűz száguld fel a szilárd talapzatú kohóból.

Szikrák csattogó nyelven csattannak elő a sziklabordás föld gyomorfalából önmagukon harsogón kacagva,

Tűzfülek — és orrok, mint az embermajom kapkodó lángharjai, aranyból sárpogácsa, madarak aranyszárnya, vöröslő köntösök bíborló öszvéreken, tevék pupjáról lebukó skarlát kényurak és ujjvörös léggömböket eregető meggyilkolt cárok —

Én akkor láttam fellobbani a lángokat egymásután: füst, füst: Isten veled,

És a színen az éjszaka nagy testvérei s a hideg csillagok pihenő asszonyok hajfonatát rendezgették

Az égben várakozva lassú és könnyű szemekkel és halk hangon tűnődtek:

„Mint hogy Te mindent tudsz

és én semmit sem tudok, mondd meg nékem,

mit álmodtam az utolsó éjszaka?”

Szeles eső s a szél rezdülete

Ragadja meg s felejtí el mindörökre

A gyöngypókhálót.

Hömpölyög és várakozik a holdsütés áradata,

De soh' sem sokáig, a szél felkapja

S arany pehelyként tova röppen vele.

*A gyöngyókhálót ferde szemekkel nézi
Egy alvó acéldarab s a holdfény áradatában
Ferde szemekkel millió évig alszik,*

*Rozsdás kabátban, molyrágta mellényben alszik
Letarolt agyagos gyp az inge.*

*Sose bántja a szél az acél darabot.
Csupán a gyöngyókhálót lengeti s a holdfény áradatát.*

S Z I L V Á S I B Á C S I

Irta: NAGY ISTVÁN

Véletlenül tévedtem a gyászoló uccába. Az egyik ház léckerítésén aransujtásos, fekete drapériát duzzasztott a forró, de lomha szellő. A tüzes napgolyót az ember a fejére érezte nehezedni s gyakran nyult a tarkójához, nehogy lángralobbanjon a haja. A földön lepényt lehetett volna sütni, úgy tüzelt, akár egy kemence lapja. Könnyű lehet ilyenkor gyászolni, — gondoltam, — hiszen az ember minden porcikája könnyezik. Vasárnap délután lévén, biztosra vettem, hogy csak munkásember halhatott meg ebben a külvárosi uccában. S ezt rendjén valónak találtam. Utóvégre a halál elég ünnepélyességet hordoz magával s a munkásember csak a piros betűs napokon temettetheti magát kellő számú gyászolóval. De az már gyanusnak tünt, hogy dolgozó ember nyár közepén, tudniillik szezon idején, haljon meg. A gyászjelentést elolvastva, a gyanum csak elmélyült. Szilvási János földész volt. A tornácós gyászház s az udvar végén égnek álló szekérrud, valamint a szekér formája sejtette, hogy hóstáti földész lehetett. Na, itt azután igazán nem lehet szó természetes halálról. Ezt látszott megerősíteni az is, hogy a Szilvási bácsi neve alá oda volt írva: „Életének 56-ik évében s 30 évi boldog házasság fordulóján rövid szenvedés után lelke az Ur színe elé járult.“ Mikor aztán azt is elolvastam, hogy négy leány gyászolja, a rövid szenvedést teljesen kétségbe vontam. 56 évvel és 30 évi házassággal, négy leánnyal s ráadásul nyár közepén nem lehet meghalni rövid szenvedéssel, még ha szivenszurják is az embert! Az uccajtón ki-be jövő-menő szomszédok elejtett szavaiból csakhamar kivettem, hogy a Szilvási bácsi rövid szenvedése az „ágyban, párnák közt“ esetei közé tartozik. Egyszóval természetes halál érte. A „természetes“ szót egy szomszédban lakó szürszabó említette, aki földet seprő trottyával a szomszéd kapuban cégtáblájának támaszkodva állt. Ez a szó már szinte felboszantott, mert a rövid szenvedés szerintem ellentmond a természetesnek is. Ennek a végére járok, — határoztam el. S a közeli villanyfának támaszkodva vártam és lestem a gyászdrapériás kaput, hogy megnyilvánuljon rajta a titok...

Kis idő múlva nagyobb csoport férfi, hóstáti földészek, iparos és munkás külsejű emberek jöttek ki a gyászházból. Mindenki szép tiszta s frissen vasalt, enyhe szódaszagú zsebkendőt szorongatott a kezében. Arcfintoraikból ítélve inkább az orruk előtt tarthatták eddig, mint az izzadságot törölték. Könnyekről ugyanis nem lehetett szó, mert kemény, száraz arcukon nem látszott semmi meghatódottság. Inkább amolyan mélyen